

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

MAMLAKATDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI AMALGA OSHIRISH TENDENSIYALARI TADQIQI

Usmonov Inog'omxo'ja Shuxrat o'g'li

Kichik va o'rta biznes rivojlanishini tahlil qilish, qo'llab-quvvatlash va sohada davlat siyosatini muvofiqlashtirish departamenti Tadbirkorlar bilan hamkorlikda ishlash va loyihalarni amalga oshirish boshqarmasi Startup va innovatsion loyihalar ekotizimini hamda tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlashni muvofiqlashtirish bo'limi boshlig'i

Annotatsiya: *Maqolada iqtisodiyotdagi raqamli transformatsiya qilish jarayonlari axborot-kommunikatsion texnologiya-larini jadal joriy etish, sanoatni innovatsion rivojlantirish va raqamli iqtisodiyotga o'tish bilan bog'liqligi haqida fikr bildirilgan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi biznes modellariga o'tish tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, raqamli texnologiyalar, strategiya, biznes modellar.*

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiyotni transformatsiya qilishning dolzarbligi – iqtisodiyotda bir tekis amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va transformatsiya jarayonlarining o'ziga xos tezkor xususiyatlari o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etishga qaratilgan o'zgarishlar bilan bog'liqdir.

Hududlarda iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarni tizimli tahlil qilish, jahon iqtisodiyotining rivojlanish bosqichlarini asosiy yo'nalishlarini va sanoati rivojlangan mamlakatlar tajribasini batafsil o'rganish talab etiladi.

Mamlakatimiz Prezidenti, Sh.M. Mirziyoev 2020 yil 29 dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasida "...Iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirishda davlat kompaniyalarini transformatsiya qilishni jadallashtirish kerak..." ligini ta'kidlab o'tgan edi⁴³.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

O'zbekistonda iqtisodiyot tarmoqlari, ijtimoiy soha va davlat boshqaruvi tizimining jadal raqamli rivojlanishini ta'minlash, shu jumladan elektron davlat xizmatlarini ko'rsatish mexanizmlarini yanada takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktabrdagi farmoni bilan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi tasdiqlangan⁴⁴. Strategiya BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari va Elektron hukumatni rivojlantirish reytingida belgilangan ustuvor vazifalardan kelib chiqib, raqamli texnologiyalarni yanada keng joriy etish uchun asos bo'lib xizmat qiladi va unda raqamli

⁴³ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>.

⁴⁴ Raqamli O'zbekiston-2030" Strategiyasi. https://www.norma.uz/uz/qonunchilikda_yangi/raqamli_uzbekiston.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

iqtisodiyot va elektron hukumatni rivojlantirishning strategik maqsadlari, ustuvor yo‘nalishlari hamda o‘rta va uzoq muddatli istiqbolli vazifalari belgilangan.

Strategiya doirasida 2020–2022 yillarga mo‘ljallangan “Yo‘l xaritasi”da to‘rtta asosiy sohani, ya‘ni elektron hukumatni, raqamli industriyani, raqamli ta‘limni va raqamli infratuzilmani rivojlantirish nazarda tutilgan va unda, hudud va tarmoqlarni raqamli transformatsiya qilish doirasida:

aholi punktlarini Internet tarmog‘iga ulash darajasi, shu jumladan kengpolosali ulanish portlarini 2,5 mlngacha ko‘paytirish, 20 ming kilometr optik- tolali aloqa liniyalarini qurish va mobil aloqa tarmoqlarini rivojlantirish orqali 78 %dan 95 %ga yetkazilishi;

hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning turli sohalarida

400 dan ortiq axborot tizimlari, elektron xizmatlar va boshqa dasturiy mahsulotlar joriy etilishi;

587 ming nafar kishini, shu jumladan «Bir million dasturchi» loyihasi doirasida 500 ming nafar yoshlarni qamrab olish orqali kompyuter dasturlash asoslariga o‘qitish tashkillashtirilishi;

iqtisodiyotning real sektori tarmoqlaridagi korxonalarda boshqaruv, ishlab chiqarish va logistika jarayonlarini avtomatlashtirish bo‘yicha 280 dan ortiq axborot tizimlari va dasturiy mahsulotlar joriy etilishi belgilangan.

Raqamli texnologiyalarni amalda tatbiq etilishi jamiyat va iqtisodiyotni rivojlanishining muhim yo‘nalishlarini aniqlab beradi va odamlar hayotinitubdan o‘zgarishiga olib keladi. Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish ko‘plab mamlakatlar, jumladan iqtisodiy lider – AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Yaponiya uchun ham ustuvor yo‘nalishlardan biri bo‘lib hisoblanadi. Sun‘iy intellekt, robotlashtirish, “Internet buyumlar” kabi texnologiyalarning yangi avlodini paydo bo‘lishi ijtimoiy soha va biznes faoliyatida transformatsiya qilishni yangi to‘lqinini boshlashni taqoza etmoqda. Mutaxassislarining fikricha hududlarda, kompaniyalarda bunday texnologiyalarni joriy etilishi mehnat unumdorligini 40 foizga oshiradi.

Raqamli transformatsiyaning an‘anaviy avtomatlashtirilgan tizimdan farqi samaradorlikning keskin oshishida hisoblanadi. Shuning uchun transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, odatda yangi biznes modellarni yaratilishiga olib keladi. Shuningdek, korxonalarda korporativ axborot tizimlarini joriy etilishi yoki modernizatsiya qilinishi bo‘yicha amalga oshirilgan har qanday loyihani ham raqamli transformatsiya deb bo‘lmaydi.

Jahon darajasidagi Microsoft kompaniyasi raqamli transformatsiya loyihalarida quyidagi funksiyalarni ajratib ko‘rsatadi⁴⁵:

Samaradorlikni keskin o‘sishi: korxonalar faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari ikki barobarga yaxshilanishi mumkin.

⁴⁵ Tursunov F.U. Raqamli iqtisodiyot va globallashuv: Raqamli tadbirkorlikni rivojlantirishning muhimligi. – T. Iqtisodiyotda innovatsiyalar, 6-son, 3 jild, DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2020-6>.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Tejamkor, keng o‘lchamli va moslashuvchan zamonaviy texnologiyalardan foydalanish (Bulutli xizmatlar, Sun’iy intellekt, “Internet buyumlar”, katta hajmdagi ma’lumotlar, robototexnika va boshqalar).

O‘zaro bog‘liq bo‘lgan o‘zgarishlarning mavjudligi, ya’ni loyiha biznesning bir necha sohalariga ta’sir ko‘rsatishi zarur. Mijozlar nafaqat iste’molchi bo‘lishi balki biznesning bir qismiga aylanishi, tovar va xizmatlarning sifatiga ta’sir ko‘rsatishi kerak.

Raqamli iqtisodiyot an’anaviy iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilishni, yangi bozorlarga chiqish yo‘nalishlarini belgilab beradi. Yangi biznes modellari mijozlarga yo‘naltirilgan (customer centric) bo‘lib, ularning strukturasi to‘liq belgilab beradi, ya’ni mijoz talabini oldindan belgilangan muhim taklifini hisobga olib, xaridor tomonidan mahsulotdan foydalanish davrida, o‘z vaqtida (just-in-time) yetkazib berishdan boshlab daromad kelishgacha bo‘lgan davrlarni o‘z ichiga oladi.

XULOSA VA MUNOZARA

Mamlakat iqtisodiyotini raqamlashtirish yo‘li bilan transformatsiya qilinishi muqarrar. Bu jarayonni samarali tashkil etish va rivojlantirish uchun: axborot kommunkatsiya tizimlarini rivojlantirishda katta kadrlar salohiyati egabo‘lgan davlatning ta’sirini oshirish va butun jamiyat a’zolarini faol ishtirok etishini ta’minlash; keng miqyosda iqtisodiyot tarmoqlariga innovatsiyalarni va texnologik transformatsiyalarni keng miqyosda joriy etilishini, ayniqsa zamonaviy texnologiyalarga asoslangan sanoat va qishloq xo‘jaligida ishlab chiqarishni rivojlantirish yo‘nalishlariniqo‘llab-quvvatlash zarur.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>.
2. “Raqamli O‘zbekiston-2030” Strategiyasi. https://www.norma.uz/uz/qonunchilikda_yangi/raqamli_uzbekiston.
3. Gulyamov S.S., Ayupov R.H, Abdullaev O.M., Baltabaeva G.R. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalar. – T.: TMI, “Iqtisod-Moliya” nashriyoti, 2019.
4. Tursunov F.U. Raqamli iqtisodiyot va globallashuv: Raqamli tadbirkorlikni rivojlantirishning muhimligi. – T. Iqtisodiyotda innovatsiyalar, 6-son, 3 jild, DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2020-6>.